

Kokkuvõte hoolekandekontseptsiooni tutvustavatest seminaridest

Sotsiaalministeeriumi hoolekande osakond koostöös avalike suhete osakonnaga korraldas hoolekandekontseptsiooni tutvustamiseks käesoleva aasta veebruarist aprillini seitse seminari erinevatele sihtgruppidele (2 kohalike omavalitsuste sotsiaaltöö tegijatele, 4 teenuste tarbijatele ja pakkujatele, 1 maavalitsuste sotsiaaltöö tegijatele), millest võttis osa kokku 479 inimest.

Kõigi seminaride kohta kogus avalike suhete osakond tagasisidet, mida analüüsid selgus, et küsimustikele vastas keskmiselt 46% osalenutest. Seminarid õnnestusid üldjoontes hästi, osavõtt oli rohkearvuline ning saadud tagasiside aitas hoolekandekontseptsiooni oluliselt parendada. Kõige ebaõnnestunumaks hindasid osavõtjad tarbijatele ja teenuste pakkujatele Pärnus korraldatud seminari.

Hoolekandekontseptsiooni esimene versioon, mida avalikkusele esitleti ajakirja „Sotsiaaltöö“ vahendusel, oli liialt üldine, elukauge ning ebaküps. Seevastu lõplik versioon on saanud kiidusõnu kõigilt osapooltelt. Seminaridest osavõtjad leidsid, et avaliku arvamuse kujundamine läbi dialoogi on hoolekande valdkonnas määrava tähtsusega.

Tagasiside

Kohalike omavalitsuste sotsiaaltöö tegijad ei usalda kohalikke volikogusid, kelle jaoks hoolekanne ei ole prioriteetne valdkond. Avaldati arvamust, et hoolekandeks määratud/üleantud rahalised vahendid tegelikult täies mahus hoolekandesse ei jõua. Selle vältimiseks pakuti ühe võimalusena välja, et kõik finantsid, mida riik hoolekande korraldamiseks kohalikele omavalitsustele eraldab või üle annab, peavad olema sihtotstarbelised.

Samas oldi seisukohal, et omavalitsuste sotsiaaltöötajate käsutuses olevad ressursid ning vajadus sotsiaalteenuste järele ei ole vastavuses – vajadus on tunduvalt suurem kui valla- või linnaelarve „sotsiaalrahakott“ võimaldab. Samas ka tõdeti, et volikogud ei soovi hoolekande kaudu inimestesse panustada – sotsiaaltöök eraldatud finantsid moodustavad valla- või linnaelarvest umbes 10%, sageli vähem.

Hoolekandeteenuste paremaks planeerimiseks ning korraldamiseks peaks pöörama suuremat tähelepanu infosüsteemi (nt SIS) arendamisele ning sotsiaaltöö tegijate arvu suurendamisele kohalikes omavalitsustes. Väljendati kartust, et volikogud ei nõustu ilma mõjuva sunnimehhanismita sotsiaaltöötajaid juurde palkama.

Sotsiaaltöötajate hinnangu kohaselt on kohalikul tasandil poliitikute motivaatoriks eelkõige isiklik kogemus (nt perekonnas puudega laps või psüühikahäirega inimene), kuid juhindutakse ka avalikust arvamusest, omavalitsuse mainest, arengukava realiseerimisest jms. Rõhutati, et kohalike omavalitsuste motivaatoreid hoolekande paremaks korraldamiseks tuleks kindlasti edasi uurida. Planeeritavad muudatused eeldavad hoolekande tänase finantseerimissüsteemi kriitilist analüüsimist.

Maavalitsused näevad oma ülesannetena hoolekande korraldamisel eelkõige järelevalvet teenuste kvaliteedi üle, omavalitsuste nõustamist ning statistilise info kogumist.

Osad seminaridel osalejad väljendasid skeptilist arvamust, et räägitu jääb vaid jutu tasemel ning tegelikult ei rakendu. Samuti et seminaril osalejate poolt pakutud ettepanekutega ei arvestata ning Sotsiaalministeerium viib seminare läbi ainult „linnukese“ pärast kooskõlastada kontseptsioon erinevate huvigruppidega.

Hoolekandeteenuste osutamine ja hoolekandeesutused

- Nii sotsiaaltöötajad, maavalitsuste esindajad, teenuste osutajad, kui kliendid olid ühtsel seisukohal, et hoolekandeteenused esitatavad miinimumnõuded tuleb kehtestada õigusaktidega ning määratleda teenuste osutamise eest vastutav institutsioon (nt riik või kohalik omavalitsus).
- Spetsiifiliste teenuste (nt puudega inimeste rehabiliteerimine, soodustingimustel abivahendite osutamine; psüühikahäiretega isikutele suunatud teenuste) korraldamist ning rahastamist võiks jätkata riik. Psüühikahäiretega isikutele teenuseid osutavate asutuste osas oldi üldiselt nõus, et teenuste osutamiseks tuleks asutada operaatororganisatsioon ning vara võiks anda üle AS Riigi Kinnisvarale.
- Üldiselt nõustuti, et kohalik omavalitsus võiks jätkata ja arendada hooldamise teenuste ning toetavate teenuste (nt päevakeskused, eluasemeteenused, isiklik abistaja ja tugiisiku teenuste) osutamist. Laste asendushoolduse küsimustes eristusid selgelt eriarvamustele jäävad grupid.
- Laste hoolekandeesutused peavad kohalikke omavalitsusi haldussuutmatuteks, ebakindlateks ning –pädevateks koostööpartneriteks.
- Kohalikud omavalitsused pigem eelistavad osta teenuseid professionaalselt pakkujatelt kui neid ise pakkuda. Samas eelistavad omavalitsused pigem oma asutust, kui omavalitsuste ühisomandis olevat.
- Kliendi seisukohalt ei ole tähtis, kes teenust osutab (kas riik või kohalik omavalitsus) – oluline, et hoolekandeteenused oleksid kättesaadavad.
- Puuetega inimeste poolt tõsteti esile MTÜ-de olulist rolli võimalike hoolekandeteenuste osutajatena, kuid raskusena toodi välja algkapitali puudumise teenuste osutamise käivitamiseks.
- Tõdeti, et paljudele klientidele vajalikud sotsiaalteenused on olemas, kuid nende kättesaadavus on halb.

Sotsiaalabi

- Enne sotsiaalabi andmist rahalises vormis tuleks pakkuda sotsiaal- ja tööturuteenuseid. Toimetulekutoetus peaks käiku minema viimase instrumendina. Esitati ka ettepanek, et rahalise toetuse võiks asendada toidutalongidega.
- Arvati, et toimetulekutoetuse määramisel tuleks sissetulekute hulka arvata kõik tulud (ka peretoetused), v.a. puuetega inimeste toetused. Laste asendushoolduse töögruppides osalejad toetasid ettepanekut, kuid leidsid, et samal ajal tuleks peretoetusi tõsta. Ida-Virumaa kohalikud omavalitsused olid üksmeelsel arvamusel, et ka puuetega inimestele makstavad igakuised toetused tuleks sissetulekutena arvesse võtta.
- Vara arvessevõtmine toimetulekutoetuse maksmisel on vajalik, kuid süsteem peab olema detailideni läbimõeldud ning kõigile üheselt arusaadav. Samas

tuleb õigusaktides sätestada kohalike omavalitsuste õigus vara kohta esitatud andmeid kontrollida.

- Toimetulekupiiri võiks tõsta, kuid mitte märgatavalt. Oluline on arvestada miinimumpalga piiriga.
- Toetuse väljamaksmisel võiks kaaluda ajalise piirangu sisseseadmist (et vältida toetuse maksmist aastate kaupa).
- Ümber tuleks vaadata alkoholismiravi põhimõtted ning töötada välja riigieelarvest toetatavate teenuste süsteem.
- Tõdeti, et sotsiaalabi osutamine on tihedalt seotud eluaseme ja elamumajanduse korraldusega.
- Peeti oluliseks, et hoolekande kontseptsiooni raames tuleks läbi töötada ka kodututele abi osutamise küsimused.

Puuetega inimeste rehabilitatsioon

- Üldiselt nõustuti, et hooldamine ja toetamine jääksid kohalik omavalitsuse funktsiooniks, rehabiliteerimine, tehniliste abivahendite andmine ning tööhõive teenused kui keerukamad keskvoimu ülesandeks.
- Puuetega inimesed ei usaldanud kohalikke omavalitsusi teenuste pakkujate ja korraldajatena, nad eelistaksid, et neile suunatud teenuseid planeeriks ja korraldaks riik.
- Nii sotsiaaltöö tegijad kui kliendid olid seisukohal, et parem rohkem kvaliteetseid teenuseid kui rahalisi toetusi. Samas peab toetuste ja teenuste vahel säilima mõistlik tasakaal ning teatud puudest tingitud kulutuste kompenseerimiseks peaks säilima rahalised toetused.
- Kliendid rõhutasid probleeme transporditeenuse korraldamises. Teenus on küll olemas, kuid selle kättesaadavus halb.
- Rehabilitatsiooni peeti vajalikuks, täpsustati selle sisu, sihtgruppi ning osutamise üksikasju. Rõhutati, et rehabilitatsiooniteenused tuleks parema iseseisva toimetulekuvõime tagamiseks teha kättesaadavaks kõigile puuetega inimestele sätestades seaduses kliendi õiguse teenusele. Samas peeti tõsiseks probleemiks riikliku rehabilitatsiooniteenuse madalat rahastatust, ebaselget korraldust ning info puudumist.
- Eduka rehabilitatsiooni eelduseks on sätestada miinimumnõuded teenustele ja nende osutajatele ning määratleda rehabilitatsiooniprotsessi kui terviku eest vastutaja. Samuti määrata rehabilitatsiooniplaani täiedviimise eest vastutav isik (institutsioon).
- Hooldajatoetuse üleandmisega kohalikele omavalitsustele oldi üldiselt nõus, kuid eelnevalt on Sotsiaalministeeriumi poolt vaja korraldada laialdane elanikkonna teavituskampaania. Samas teenuste tarbijad ei suhtunud toetuse üleandmisega eriti soojalt – kardeti, et teenused ei ole kohalikul tasandil piisavalt kättesaadavad.
- Tehniliste abivahendite teenus peaks olema korraldatud tsentraalselt ühe asutuse kaudu, selle üleandmine kohalikele omavalitsustele ei ole otstarbekas.
- Tehniliste abivahendite puhul tõid puudega inimesed esile probleemina madalat rahastamist, pikki järjekordi ning teenuse osutamise süsteemi keerukust.

- Sotsiaaltöötajate kaasamine puude raskusastme määramise protsessi on väga vajalik. Samuti on vajalik sätestada sotsiaaltöötajate õigus juba määratud puude raskusastet vaidlustada.

Laste asendushooldus

- Kõiki asendushoolduse põhjusi ei ole võimalik ennetada, alati jääb mõni laps, kes asendushooldust vajab.
- Laste hoolekande korraldamise üleviimisega kohalikule tasandile olid nõus suuremad (suurema eelarvega) omavalitsused, väiksemad (väiksema eelarvega) mitte. Samas tõdeti, et kui vahendid on ühes kohas, tekib ka huvi valdkonda efektiivsemalt korraldada, kuid ka oht, et omavalitsused hakkavad teenuseid osutama odavuse mitte vajaduse järgi.
- Perekonnas hooldamine on vaja reguleerida täpsemalt ning kõigile üheselt arusaadavalt, ohtude vältimiseks on vaja tõhustada kontrolli.
- Häid hooldusperesid on vähe. Teatud juhtudel võiks perekonnas hooldamine olla ka tasuline teenus.
- Kohalikud omavalitsused osutavad/ostavad laste asendushooldust ennetavaid teenused, probleemiks on siinjuures taoliste teenuste projektipõhine finantseerimine, ellkõige just väiksemates omavalitsustes.
- Osade teenuste (nt toimetuleku toetamine kliendi kodus pereabilise näol, laste päevahoid (ka puhkepäevadel), eluaseme- ja tugisikuteenus, psühholoogiline nõustamine) kättesaadavus on halb.
- Lastekaitsetöötajaid on liiga vähe, paljudel puudub erialane ettevalmistus.
- Kõigile lastele tuleks maksta riigieelarvest elluastumistoetust.
- Kohalik omavalitsus eestkostetasutusena on sageli hulgaliste probleemide keskel.

Juhtumikorraldus

- Juhtumikorralduse kui sotsiaaltöö meetodi laialdasem kasutuselevõtmine kahetasandilisena kiideti üldiselt heaks. Samas mõnel poole selles ka kaheldi, sest kardeti, et tekivad nõ "ei kellegi kliendid". Selle vältimiseks pakuti, et klienditöö võiks toimuda ühetasandilisena kohalikus omavalitsuses.
- Täiendavate töötajate värbamisele on kohalikes volikogudes tugev vastasseis. Samuti tõdeti, et ka elanikkond võib suhtuda halvustavalt täiendavate sotsiaaltöötajate töölevõtmist, pidades seda tarbetuks ametnike arvu suurendamiseks.
- Seaduses tuleks sätestada nõue sotsiaaltöötajate kohustusliku erialase (haridusliku) ettevalmistuse kohta. Juhtumikorraldaja võiks olla kõrgharidusega, läbinud juhtumikorralduse kui meetodi õppe ning võiks olla spetsialiseerunud kindlale sihtgrupile. Juhtumikorraldajate spetsialiseerumist sihtgrupile ja vastavad erialast väljaõpet pidasid eriti oluliseks puuetega inimesed.
- Oluliseks peeti sotsiaaltöötajate põhitööülesannete sätestamist seaduse tasemel.
- Kaheldi, et juhtumikorraldajast teenuste arendamise ja kättesaadavuse parandamise survestajana ei ole abi.
- Tõdeti, et juhtumikorralduse arendamisel on oluline koostöö sotsiaaltöötaja, perearsti, tööturuameti töötajate jt vahel.

